

KARMEN MEDICA¹

Globalizacija : glokalizacija

Globalizacijo bi lahko opredelili kot sklop sprememb v družbi, politiki in ekonomskem sistemu, ki so posledica razširjenega trgovanja in kulturnih izmenjav na globalni ravni. V specifično ekonomskem kontekstu se nanaša na posledice trgovanja, še zlasti liberalizacije in proste trgovine.

Gre za proces, dokončan v 20. stoletju, ki kapitalizem uveljavi kot prevladujoč svetovni sistem in ga razširi po svetu. Glede na lastnosti kapitalističnega sistema že od njegovih zametkov pred industrijsko revolucijo v 18. stoletju se globalizacija ne pojavlja kot povsem samostojen pojav, ampak kot podaljšek ali končna faza teženj kapitalizma. Na prelomu stoletij je gospodarstvo globaliziranega kapitalizma v krizi – ideološka proslava zmage t. i. globalizacije je v bistvu davno precenjena pesem našega sistema preteklosti, poudarja Wallerstein.²

Med letoma 1910 in 1950 se je zgodila serija političnih in ekonomskih sprememb, ki so bistveno zmanjšale količino in pomen mednarodnih trgovskih tokov. V povojnem obdobju so predvsem mednarodne finančne institucije in programi obnove močno razširili mednarodno trgovanje. Posebno v 70. letih so učinki tega dogajanja postali močno vidni tako v pozitivnem kot v negativnem pomenu, predvsem v tem, da so se vse bolj zapirale meje za ljudi,

¹ Dr. Karmen Medica je predavateljica na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani, in predavateljica na Fakulteti za humanistične študije v Kopru ter raziskovalka pri znanstveno-raziskovalnem središču PU. E-naslov: karmen.medica@zrs.upr.si.

² Wallerstein, 1998, 32.

odpirale pa za kapital. Mlinar poudarja naslednje elemente globalizacije: povečevanje medsebojne odvisnosti v svetovnem merilu, dominacija in odvisnost, svetovna homogenizacija, prerazporeditev raznovrstnosti sveta in preseganje časovne diskontinuitete.³

Pojem globalizacije se ne da razumeti reducirano s pojavi medsebojne odvisnosti (*interdependence*) ali pa s samim obstojem nacionalnih in transnacionalnih institucij. Gre za bistveno več, za to, da globalizacija postavlja novo paradigmo razumevanja družbenih pojavov in procesov – drugače kot pri dosedanjem metodološkem nacionalizmu,⁴ ki se zaveda, da so tudi znanstveniki vedno bolj podvrženi krčenju prostora in časa.

Raimondo Strassoldo namesto koncepta globalizacije ponuja koncept glokalizacije.⁵

Glokalizacija kot besedna sintagma in kot proces združuje globalizacijo in lokalizacijo. Označuje sociološko-antropološki pojem integracije globalnega in lokalnega s specifikami na različnih zemljepisnih območjih. Za kompleksnejše razumevanje enega in/ali drugega je treba upoštevati naslednje: vsaj minimalno lokalizacijo globalnega in globalizacijo lokalnega, to, kako globalna soodvisnost (in)formira nacionalne in nadnacionalne institucije, sestavine kozmopolitizma v procesih globalizacije ter prepoznavanje specifičnih empiričnih pojavov in dejavnikov, ki bodisi spodbujajo bodisi nasprotujejo tem procesom. Pojem glokalizacije naj bi temeljil na ja-

³ Mlinar, 1994.

⁴ Izraz metodološki nacionalizem, uporabljen v smislu kritike družbene teorije zaradi omejenosti z nacionalno-državnim okvirom družbe. Označuje teoretično-metodološko pozicijo družbenih ved, kjer se perspektive nacionalnih držav podajajo kot naravna in nujna oblika družbe v času moderne. Več o tem: metodološki kozmopolitizem vs. metodološki nacionalizem glej U. Beck, 2005.

⁵ Strassoldo, 1992.

ponski besedi *dočakuka*, ki pomeni usvojiti tuje kmetijske tehnike in jih uporabiti v domačem okolju. Kasneje pa so ravno tako imenovali uspešno poslovno strategijo, kjer izraz glokalizacija pomeni ustvarjanje produktov ali storitev, namenjenih za globalni trg, vendar prirejenih tako, da ustrezajo lokalnim kulturam.⁶ Pojma globalizacija in glokalizacija se ne izključujeta, ravno nasprotno, eno naj bi razumeli kot enega od aspektov drugega.

Bistvo antropoloških raziskovanj tovrstnih pojavov je v pojasnjevanju odnosa med globalnim in lokalnim okoljem. Glavni paradoks, ki se takoj pojavi, je, da svet postaja hkrati manjši in večji. Manjši v smislu dostopnosti in podobnega življenjskega sloga povsod, večji pa v smislu informiranosti o manj znanih in odročnih krajih. Pojavlja se težnja k združevanju v vse večje sisteme in k lokaliziranemu poudarjanju kulturnih posebnosti. 'Sprejetje modernosti' je pogosto le reinvecija tradicionalnosti. 'Brezšiven svet' je vse bolj homogeniziran in diferenciran obenem, pravi Ericksen.⁷

Vsa ljudstva, ki jih je bilo mogoče antropološko raziskovati v obdobju kolonializma, so danes vsaj nekoliko vpeta v velike, globalne sisteme na področju kulture, ekonomije in politične odvisnosti. Vendarle nekatera plemena, npr. pleme Tsembaga iz Papue Nove Gvineje, zavračajo integracijo v vsakdanje življenje družbenega *mainstreama* oz. je ta zanje zanemarljivega pomena. Kljub možnosti zaposlitve in dobro plačanega dela se še vedno preživljajo z vzrejo prašičev in pridelavo zelenjave. Glavna naloga antropologov postane razlaga procesov, ki se dogajajo na različnih ravneh globalnega sistema, in ne več raziskava ter opisovanje tujih, drugih načinov vsakdanjega življenja. Mnogo je kulturnih fenomenov, ki so globalni tako, da niso locirani na enem mestu, hkrati pa so lokalni na način, da so vedno

⁶ Khondher, 2004.

⁷ Ericksen, 2001.

razumljeni in interpretirani lokalno. V vseh teh primerih obstajajo različne razlage socialnih in kulturnih fenomenov. Ko gre za sodelovanje znotraj globalnega sistema, obstajajo dvoumnosti, ki nam dajo vedeti, da ljudje ne postajamo enaki zaradi vpetosti v vse širše stike enega z drugim. Človeško življenje tako ni v celoti niti globalno niti lokalno. Lahko bi rekli, da je preprosto glocalno.

Nastajajo nove kulturne oblike in načini združevanja ljudi, predvsem na lokalnih prizoriščih sveta. Vse bolj pluralni pogledi na svet in način življenja na lokalni ravni bodo sledili globalnim spremembam razmerij moči.

S tega stališča niti ZDA ne obvladujejo več svetovnega sistema podob, temveč so le segment kompleksnih in prehodnih konstrukcij 'zamišljenih pokrajin' (*imaginary landscapes*). V članku *Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy* Arjun Appadurai⁸ opozarja, da postaja izumljanje tradicij in drugih markerjev identitete izmuzljivo, ker iskanje gotovosti otežuje fluidnost transnacionalne komunikacije. Poudarja, da ob t. i. amerikanizaciji obstajajo alternativni strahovi. Tako je za Korejce nevarnejša japonizacija, za Šrilančane indizacija, za Kambodžane vietnamizacija, rusifikacija za Armence, Estonce, Latvijce, Litovce itd. Metodološko je pomembna Appaduraieva razločitev petih razsežnosti globalnih 'krajin', ki tečejo čez kulturne meje:

1. 'etnokrajine' (*ethnoscapes*) kot pokrajine ljudi, ki ustvarjajo premakljivi svet, v katerem živimo;
2. 'tehnokrajine' (*technoscapes*) kot globalna konfiguracija tehnologij hitrih potovanj čez poprej neprepustne meje;
3. 'finančne krajine' (*financescapes*) so globalna omrežja transferja kapitala in menjalnih spekulacij, ki so deteritorializirana;

⁸ Appadurai, 1990.

4. 'medijske krajine' (*mediascapes*) pomenijo razporeditev možnosti za produkcijo in razširjanje informacij in širokih repertoarjev podob in naracij – misel, ki je že v 60. letih 20. stoletja postala znana s konceptom 'globalna vas' (*global village*), takrat v povezavi s televizijo, ki je povezala svet;
5. 'ideološke krajine' (*ideoscapes*), pri katerih gre za državne ideologije in protiideologije, s katerimi nacionalne države organizirajo svojo politično kulturo.

Iz naštetega je jasna povezanost med globalizacijsko in lokalizacijsko razsežnostjo oz. globalno homogenizacijo in heterogenizacijo hkrati, ki hranita in krepiata druga drugo bolj, kakor se izključujeta.⁹

Povezava računalniških in telekomunikacijskih zmogljivosti je privedla do izredne svetovne integracije – da je svet globalna vas, je danes že znana fraza. Sploh ob koncu 20. stoletja je globalizacija svetovni red zelo zapletla. Tako se mora dandanes vsak 'odgovoren Zemljan' prilagajati načinu življenja v poenotenem svetu, kar je izzvalo tekmovalnost življenjskih pogledov. Globalizirani svet je tako integriran v celoto, je raznolik, konstrukt ene zavesti, ki pa si jo deli množica fragmentov.

Globalizacija je združenje kultur sveta in porast zavesti o svetu kot celoti. V teoriji in praksi svet določa kot homogeno celoto, pri čemer vprašanja, kaj pomeni živeti in kako mora biti življenje urejeno, postaneta stvar globalnega razmišljanja. Zaradi tega dobijo sila različne odgovore od raznolikih posameznikov in družbenih skupin, ki imajo popolnoma drugačna razmerja do sistema družbe in množice vrednot.

S kompleksnostjo globalizacije se ubadamo na vseh področjih človekovega bivanja in družbenega dogajanja, vendar si globaliza-

⁹ Appadurai, 1995.

cije ne more lastiti samo ena kultura ali civilizacija, kakor je to mogoče razbrati tako pri zagovornikih kot pri nasprotnikih globalizacije, ko oboji trdijo, da gre pri njej za 'vesternizacijo' ali v ožjem pomenu za evropocentrizem. V tem smislu naj bi bila globalizacija dedič renesanse, razsvetljenstva in industrijske revolucije – kar da je vse povezano s stalnim naraščanjem življenjskega standarda ljudi, ki živijo na zahodu in ki so te 'dosežke' izvažali v tiste dele sveta, ki so bili za to menda prikrajšani, poudarja Rizman. Za nasprotnike globalizacije ni to seveda nič drugega kot imperializem. Aroganco, ki je spremljala 'izvoz' zahodnih dosežkov, lahko vidimo v trditvah, da so lahko npr. v Indiji hvaležni, ker jim je britanski imperij prinesel 'evropsko matematiko'. Ob tem pa bi kazalo povedati, da so indijski matematiki tisto, kar jim je bilo 'prineseno', poznali že v 5. stoletju in je pravzaprav del indijske dediščine, ki si je po zaslugi Arabcev utrla pot v Evropo.

Pri globalizacijskih in glocalizacijskih procesih se ukvarjamo s celo paleto novih situacij, ki niso ne enosmerne ne nadrejene ne prevladujoče. Oba procesa sta v bistvu interaktivna in ostajata še naprej odprti antropološki agendi.

Bibliografija

APPADURAI, A. (1995): "The Production of Locality", v: Fardon, R., ur., *Counterwork*, Routledge, London.

APPADURAI, A. (1990): *Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy*, *Public Culture* 2, 1990, 1-23.

ERICKSEN, T. H. (2001): *Small Places, Large Issues*, Pluto Press, London.

KHONDEKER, H. H. (2004): *Glocalization as Globalization: Evolution of a Sociological Concept*. Dostopno na: www.bangladeshsociology.org/Habib%20-20ejournal%Paper/20.

MLINAR, Z. (1994): *Individuacija in globalizacija v prostoru*. SAZU, Ljubljana.

RIZMAN, R. (2008): *Globalizacija in avtonomija - Prispevki za sociologijo globalizacije*. Znanstvena založba FF, Ljubljana.

STRASSOLDO, R. (1992): "Globalism and localism: theoretical reflections and some evidence", v: Mlinard, Z., ur., *Globalization and territorial identities*, 35-59.